

Academische vrijheid en verantwoordelijkheid

Vrije meningsuiting en academische vrijheid hebben gemeenschappelijke elementen. Maar wie ze losjes aan elkaar gelijkstelt, maakt volgens Antoon De Baets een denkfout. Vanuit vier perspectieven laat hij zien waar de twee van elkaar verschillen.

Het verschil tussen vrije meningsuiting en academische vrijheid

De ene vrijheid is de andere niet

Antoon De Baets

Rijksuniversiteit Groningen

Sommigen denken dat academische vrijheid de vrijheid is om alles te zeggen. Of, in een mildere variant, dat academische vrijheid de vrijheid is om alles te zeggen binnen de universitaire muren.

Die opvatting is een mythe: academische vrijheid is niet absoluut.

Anderen denken dat academische vrijheid hetzelfde is als vrijheid van meningsuiting, of dat academische vrijheid de naam is die de vrije meningsuiting aanneemt in een academische context. Als dat klopt, moeten de definities van vrije meningsuiting en academische vrijheid erg op elkaar lijken. Dat is niet het geval. De Universele Verklaring van de Rechten van de Mens bepaalt vrijheid van meningsuiting als volgt: 'Eenieder heeft recht op vrijheid van mening en meningsuiting. Dit recht omvat de vrijheid om zonder inmenging een mening te koesteren en om door alle middelen en ongeacht grenzen inlichtingen en denkbeelden op te sporen, te ontvangen en door te geven.' Maar de Unesco omschrijft academische vrijheid geenszins als een variant hiervan: 'Academische vrijheid is het recht van docenten in het hoger onderwijs om zonder inperking door een voorgeschreven doctrine te genieten van de vrijheid om te onderwijzen, te discussiëren, onderzoek te verrichten, de resultaten daarvan te verspreiden en te publiceren, hun mening over de instelling of het systeem waarbinnen zij werken kenbaar te maken, van institutionele censuur

ge vrijwaard te blijven, en aan professionele en representatieve academische organen deel te nemen.'

Uit deze definities blijkt dat de vrije meningsuiting en de academische vrijheid gemeenschappelijke elementen hebben maar bepaald niet hetzelfde zijn. Dat tonen we nader aan vanuit vier gezichtspunten: historisch, mensenrechtelijk, ethisch en epistemologisch.

Historische achtergrond

Vrije meningsuiting en academische vrijheid hebben verschillende ontstaansgeschiedenissen. Vrije meningsuiting

Ze hebben zeker

gemeenschappelijke

elementen, maar

ze zijn niet hetzelfde

Het idee van academische vrijheid ontstond veel later dan het idee van universitaire autonomie

heeft een geschiedenis in twee tijden. Enerzijds is het een begrip van alle tijden: expressie is eigen aan de menselijke soort en de functies en limieten ervan hebben de mens eeuwenlang beziggehouden. Zo dacht de Italiaanse historicus Arnaldo Momigliano dat de vrije meningsuiting zoals wij die kennen al in het oude Griekenland bestond. Anderzijds kunnen we de vrije meningsuiting in de moderne betekenis toch beter bekijken als een exponent van de opkomst van democratische staten na de teloorgang van het absolutisme op het einde van de achttiende eeuw. John Stuart Mills *Over vrijheid* uit 1859 getuigt daarvan. Ook academische vrijheid heeft een geschiedenis in twee tijden. De eerste westerse universiteit werd gesticht in Bologna in 1088. Maar dat betekent niet dat toen ook meteen de academische vrijheid is ontstaan. De eerste universiteiten hadden veel autonomie (naar het model van de gilden), maar hun academici bezaten weinig vrijheid en schikten zich grotendeels naar politieke en religieuze tradities en orthodoxie. Het idee van academische vrijheid ontstond veel later dan het idee van universitaire autonomie: een voorloper uit de zeventiende eeuw was de *libertas philosophandi*, de vrijheid om te filosoferen. Dat idee kreeg pas vastere vorm in de achttiende-eeuwse Duitssprekende landen, waar het bekend stond als *Lehrfreiheit* (voor docenten) en *Lernfreiheit* (voor studenten). Het middeleeuwse idee van de universitaire autonomie en het vroegmoderne idee van de vrijheid om te denken kwamen pas samen bij Wilhelm von Humboldt, toen die in 1810, ruim zeven eeuwen na Bologna, het idee van de zelfstandige onderzoeksuniversiteit formuleerde. De universitaire autonomie heeft dus eeuwenlang bestaan zonder prominente rol voor de academische vrijheid. Historisch gesproken is het verschil tussen vrije meningsuiting en academische vrijheid dus aanzienlijk. Tegelijk is hun consolidatie sinds de negentiende eeuw vervlochten. Beide vormen ingrediënten van de moderne democratische rechtstaat. Bovendien heeft de cultivatie van de vrije meningsuiting onder een steeds hoger opgeleid publiek de acceptatie bevordert van de academische vrijheid als bescherming voor de wetenschappelijke waarheidsvinding.

Connectie met mensenrechten

De vrije meningsuiting prijkt prominent in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, maar van academische vrijheid is daarin geen sprake. Ook de mensenrechtenverdragen die uit de Verklaring zijn afgeleid – het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten en het Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten – spreken nergens van academische vrijheid, maar vermelden wél een aantal mensenrechten die als haar *voorwaarden* optreden. Naast het recht op vrije meningsuiting zijn dat onder andere het recht op opvoeding (dat het recht op doceren impliceert), het recht op vrijwaring van inmenging in briefwisseling, het recht op een reputatie en het recht om te genieten van de voordelen van het auteursrecht. Omdat academische vrijheid gestalte moet krijgen in een institutionele context, horen daar ook nog de rechten op vreedzame vergadering en vrijheid van vereniging bij.

Bovendien leggen beide verdragen de overheid enkele strikte plichten op die de academische vrijheid *indirect* garanderen: de positieve plicht van de overheid om wetenschap en cultuur te bevorderen en de onthoudingsplicht om de vrijheid die nodig is voor wetenschappelijk onderzoek en internationale wetenschappelijke samenwerking te eerbiedigen. De mensenrechten leggen dus een stevige voedingsbodem voor de academische vrijheid, maar vermelden die zelf niet.

Maar, zo kun je je afvragen, is de ‘vrijheid voor wetenschappelijk onderzoek’ niet hetzelfde als ‘vrijheid van onderzoek’, ‘wetenschappelijke vrijheid’ of ‘academische vrijheid’? Neen, ‘vrijheid voor wetenschappelijk onderzoek’ is *beprekter* dan die begrippen. Vrijheid van onderzoek omvat namelijk ook onderzoek dat niet wetenschappelijk is, wetenschappelijke vrijheid omvat naast onderzoek ook onderwijs en academische vrijheid omvat naast vrijheid voor wetenschappelijk onderzoek ook de vrijheid om te doceren. Tegelijkertijd is de ‘vrijheid voor wetenschappelijk onderzoek’

De mensenrechten leggen een stevige voedingsbodem

voor de academische vrijheid, maar vermelden die zelf niet

Vrije meningsuiting en academische vrijheid moet je niet verwarren met intellectuele vrijheid

breder dan met name academische vrijheid, omdat je wetenschap ook kunt verrichten buiten de academie. Afhankelijk van de invalshoek is de 'vrijheid voor wetenschappelijk onderzoek' uit de mensenrechtenverdragen dus beperkter of juist breder dan de academische vrijheid.

Ook moeten we vrije meningsuiting en academische vrijheid niet verwarren met intellectuele vrijheid. Intellectuele vrijheid is veel breder en fundamenteeler: zij is een element van zowel het recht op vrijheid van denken als het recht op het koesteren van een mening. Ook die twee mensenrechten komen rechtstreeks uit de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, maar ze zijn veel sterker dan de vrije meningsuiting omdat ze geen limieten kennen en niet opschortbaar zijn, terwijl de vrije meningsuiting (en a fortiori de academische vrijheid) wel limieten kent en wel opschortbaar is. Anders gezegd, intellectuele vrijheid is een voorwaarde voor vrije meningsuiting en academische vrijheid. De conclusie blijft dus overeind: academische vrijheid komt niet voor in de belangrijkste mensenrechteninstrumenten, maar die vermelden wel vele van haar bestaansvoorwaarden. Dat belet uiteraard niet dat de academische vrijheid inmiddels is opgenomen in vele grondwetten en hogeronderwijswetten.

Nog steeds kijkend met een mensenrechtenbril zien we dat het toepassingsgebied van de vrije meningsuiting slechts gedeeltelijk overlapt met dat van de academische vrijheid. De vrije meningsuiting is universeel van toepassing, op 'eenieder', terwijl de academische vrijheid niet een recht is van allen, maar enkel van leden van de academische gemeenschap. Die zien zich beschermd door academische vrijheid *als* zij uitspraken doen over hun vak op of buiten de campus en *als* zij daden stellen zoals het uitvoeren van experimenten en opiniepeilingen of het organiseren van conferenties en debatten – opnieuw voor zover deze verband houden met hun vak. Uitspraken of daden van academici die niets met hun vak in brede zin te maken hebben worden *niet* beschermd door hun academische vrijheid maar *wel* door hun recht op vrije meningsuiting.

Een ander verschil ligt hierin. Terwijl de vrije meningsuiting altijd individueel is, heeft de academische vrijheid ook een collectieve component, namelijk de universitaire autonomie. Die autonomie bestaat uit een grote mate van zelfbestuur om slagvaardig te kunnen besluiten over academische kwesties en gevrijwaard te blijven van onbehoorlijke druk van buitenaf. Academische vrijheid kan niet gedijen zonder.

Ook de *limieten* van het recht op vrije meningsuiting en van de academische vrijheid zijn verschillend. Het recht op vrije meningsuiting is universeel, maar niet absoluut. Het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten staat de overheid toe dat recht te beperken, mits de beperkingen in de wet staan en nodig zijn in het belang van de rechten of de goede naam van anderen, de nationale veiligheid of openbare orde, de volksgezondheid of de goede zeden. Daarnaast zegt dit Verdrag ook dat de overheid het recht op vrije meningsuiting tijdelijk kan opschorten bij een algemene noodtoestand en dat ze oorlogspropaganda en haatzaaien bij wet moet verbieden.

Deze limieten op het recht op vrije meningsuiting zijn ook onverkort van toepassing op de academische vrijheid. Maar de academische vrijheid kent daarnaast *bijkomende* limieten en die zijn erg streng: de onder de vlag van de academische vrijheid geuite meningen moeten voldoen aan beroepsnormen die wortelen in traditie en procedure, en in het bijzonder aan het toetsen ervan door collega's (peerreview). De drempel voor academische meningen ligt dus veel hoger. Maar als een mening die drempel haalt, moet de academische gemeenschap de vrijheid om ze te uiten door dik en dun steunen en beschermen tegen sancties van binnenuit of van buitenaf.

Plichten van overheid en academie

Het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten vermeldt dat er aan het recht op vrije meningsuiting 'bijzondere plichten en verantwoordelijkheden' zijn verbonden. Die gelden vooral de overheid. Het gaat om een onthoudingsplicht (waarmee de overheid de beperkingen

Deze limieten op het recht op vrije meningsuiting zijn onverkort van toepassing op de academische vrijheid

De belangrijkste is zonder twijfel de integriteitsplicht: de plicht om eerlijk naar de waarheid te zoeken

op het recht zelf strikt beperkt), een beschermingsplicht (waarmee de overheid oneigenlijke druk van individuen en groepen op de vrije meningsuiting van anderen tegengaat) en een positieve plicht (waarmee de overheid het recht stimuleert door het nemen van allerlei maatregelen). Wat betreft de vrijheid voor wetenschappelijk onderzoek en, als zij in de wet staat, voor de academische vrijheid, gelden voor de overheid dezelfde plichten als bij de vrije meningsuiting. Haar beschermingsplicht is in dit verband veelzijdig: zij moet wetenschappers beschermen tegen

oneigenlijke druk, maar ook de samenleving behoeden tegen het misbruik en de schadelijke effecten van wetenschap en technologie.

Naast de overheid hebben ook de universiteiten vele plichten in het kader van hun instellingsautonomie. De belangrijkste daarvan is de plicht de academische vrijheid van hun medewerkers te respecteren en te beschermen. Dit is heel wat minder vanzelfsprekend dan het lijkt: uit hun verschillende historische oorsprong bleek al dat de instellingsautonomie de academische vrijheid niet alleen kan bevorderen maar ook kan tegenwerken. Daarnaast hebben de universiteiten de plicht zich publiekelijk te verantwoorden. De academici zelf hebben plichten die verdergaan dan de juridische en ook morele, professionele en sociale plichten omvatten. De belangrijkste hiervan is zonder twijfel de integriteitsplicht: de plicht om eerlijk naar de waarheid te zoeken.

Samen bepalen al die plichten de grenzen van de academische vrijheid. De vrije meningsuiting en de academische vrijheid kennen dus in principe beide robuuste bescherming, maar de plichten zijn bij de laatste veel talrijker. Maar eenmaal aan alle plichten en toetsing is voldaan, omvat de academische vrijheid de bescherming van alle onderzoeksconclusies, ook gedurfde en ketterse conclusies.

Kennismodes voor feiten en meningen onder vrije meningsuiting en academische vrijheid				
– tentatief overzicht –				
	Vrije meningsuiting		Academische vrijheid	
Kenniscategorie	Feiten	Meningen	Feiten	Meningen
Waarheid	Toegestaan, niet verplicht	Niet van toepassing	Verplicht; voorlopig karakter; getest door experts	Niet van toepassing
Omissie	Toegestaan		Toegestaan na strikte afweging en voor enkele doelen	Toegestaan
Vertrouwelijkheid Geheimhouding	Toegestaan		Toegestaan na afspraak met onderzoekssubject of opdrachtgever	Niet van toepassing
Leugen	Niet verboden, tenzij oorlogspropaganda, haatzaaien, smaad, fraude, meened		Verboden	Verboden; meningen moeten maximale feitelijke basis hebben en plausibel zijn
Onwetendheid	Toegestaan	Niet van toepassing	Beperkte tolerantie voor niet volgen vakliteratuur	Open einde van onderzoek impliceert intrinsieke onwetendheid
Vergissing	Toegestaan	Niet van toepassing	Beperkte tolerantie voor feitelijke vergissingen uit slordigheid, mits niet serieel of grootschalig	Recht op dwalen is essentieel in de wetenschap

Figuur 1 Kennismodes voor feiten en meningen

Het verkondigen van meningen kent dus meer bescherming dan het verkondigen van feiten

Benadering van kennis

Een laatste essentieel verschil tussen vrije meningsuiting en academische vrijheid ligt in hun benadering van kennis. Dit verduidelijken we in een (tentatief) overzicht (zie Figuur 1).

Allereerst is het fundamenteel om onderscheid te maken tussen feiten en meningen. Het verschil is dat we feiten aan waarheidstesten kunnen onderwerpen en meningen (interpretaties, oordelen, commentaren) alleen aan plausibiliteitstesten. Het verkondigen van meningen kent dus meer bescherming dan het verkondigen van feiten. Het recht draait tenslotte om *meningsuiting*, niet om *feitenuiting*. Dit komt overeen met het beroemde adagium van de journalist C. P. Scott uit 1921: *'Comment is free, but facts are sacred.'* Deze wijsheid is thans een eeuw oud.

Het is een centraal leerstuk dat de vrijheid om meningen te uiten en te aanhoren ook de vrijheid omvat om *geen* meningen te uiten of te aanhoren. Met behulp van dit leerstuk wordt het epistemologische regime van de vrije meningsuiting inzichtelijk. Het is uiteraard toegestaan om de feitelijke waarheid te vertellen, maar dat is – behalve in enkele uitzonderlijke situaties – niet verplicht. Daarnaast is het legitiem om feiten en meningen te verzwijgen of als vertrouwelijk en geheim te bestempelen. Respect voor de privésfeer, bijvoorbeeld, kan leiden tot een zwijgrecht. Liegen – het opzettelijk vertellen van onwaarheden – is niet verboden, zolang het niet te kwader trouw of met grove onachtzaamheid voor de juistheid van feiten geschiedt en daardoor leidt tot bijvoorbeeld smaad, oorlogspropaganda of haatzaaien. Feitelijke onwetendheid en feitelijke vergissingen vormen onder dit regime geen probleem: iedereen heeft de vrijheid om iets niet te weten of om zich te vergissen. Wie zich dus beroept op de vrije meningsuiting en haar limieten zoals hiervoor uiteengezet respecteert, ziet zich beschermd bij het uiten van alle meningen en van alle ware en de meeste onware feitelijke beweringen, mits hij die niet te kwader trouw of met grove onachtzaamheid poneert.

Het regime van de academische vrijheid overlapt hiermee, maar wijkt er ook op cruciale punten van af, en steeds om dezelfde reden: omdat de eerlijke waarheidsvinding de centrale opdracht van de academie is. Onder dit regime is het daarom een plicht om de waarheid te vertellen, zelfs al zal dat altijd een voorlopige versie van de waarheid zijn. De academische vrijheid is een noodzakelijke maar geen voldoende voorwaarde voor die waarheidsvinding. We moeten haar om twee redenen aanvullen met toetsing door vakexperts in een wetenschappelijk debat. Allereerst omdat het vooruitzicht dat vakcollega's meningen genadeloos gaan beoordelen academici scherp houdt, wat de objectiviteit van de wetenschappelijke operatie bevordert. En vervolgens omdat we pas na kritiek en debat het ware van het onware en het plausible van het niet-plausible kunnen scheiden, tijdelijk of definitief. Op een belangrijke fase van persoonlijke gedachtebepaling in de vroegste stadia van onderzoek na drijft het academisch systeem op de kurk van toetsing en debat als testen voor waarheidsvinding.

Bij dit waarheidsregime past ook dat academici bepaalde ware feiten kunnen weglaten, al dan niet onder de vorm van confidentialiteits- en geheimhoudingsafspraken: als zij bijvoorbeeld het privéleven van onderzoekssubjecten willen beschermen of als de nationale veiligheid, de openbare orde of de openbare gezondheid erdoor in het gedrang komen. Dat zwijgrecht moeten we zo spaarzaam mogelijk inzetten en altijd na een gewetensvolle afweging van de betrokken belangen. Als ze eenmaal gemaakt zijn, moeten we afspraken wel honoreren. Ook meningen (onder de vorm van interpretaties, oordelen, commentaren) kunnen we vanzelfsprekend weglaten – bijvoorbeeld als we voelen dat die niet rijp genoeg zijn. Ook dat moet selectief gebeuren, daar wetenschap zonder interpretatie betekent dat er alleen een wildgroei aan data overblijft. Liegen is te allen tijde verboden en dat betreft niet alleen liegen over feiten; ook meningen mogen niet leugenachtig zijn, ze moeten zo veel mogelijk bouwen op feiten en plausibel zijn.

De academische houding tegenover onwetendheid en vergissing is complex. Als het om feitelijke onwetendheid en

Meningen mogen niet

leugenachtig zijn, ze

moeten zo veel mogelijk

op feiten zijn gebaseerd

Als vergissingen serieel of grootschalig worden, dan verandert nalatigheid in grove onachtzaamheid

feitelijk vergissingen gaat, geldt beperkte tolerantie, omdat de plicht om vakliteratuur en uitkomsten van eerder verricht onderzoek bij te houden tegenwoordig een academische plicht zonder einde is. Ook voor feitelijke vergissingen uit slordigheid brengen we beperkte verdraagzaamheid op: niemand is volmaakt en iedereen maakt fouten. Maar als de vergissingen serieel of grootschalig worden, dan verandert nalatigheid in grove onachtzaamheid of zelfs kwade opzet en daar is geen genade voor.

Hoe geheel anders is de houding tegenover onwetendheid en vergissing op het gebied van meningen. Wetenschap is een operatie met een open einde, een missie waarvan we nooit precies kunnen voorspellen waar zij uitkomt. De wetenschappelijke waarheid heeft een voorlopig, geen absoluut karakter. Onwetendheid zit ingebakken in elk wetenschappelijk onderzoek. Daar is ook het recht om zich te vergissen – het recht om systematisch ideeën uit te werken die later onverhoopt onvruchtbaar of vals blijken – van essentieel belang. Wie zich dus beroept op de academische vrijheid, ziet zich beschermd bij het uiten van die meningen en feitelijke beweringen die voorlopig waar en mogelijk onwaar zijn, maar niet bij meningen die na academische discussie definitief onwaar (feiten) of ongefundeerd (meningen) blijken.

Speciale deelgroep

De vrijheid van meningsuiting kent weinig grenzen; de academische vrijheid kent dezelfde grenzen, maar daarbovenop verplicht zij tot eerlijke waarheidsvinding. De vrijheid van meningsuiting is een noodzakelijke maar geen voldoende voorwaarde voor de academische vrijheid en de academische vrijheid is een noodzakelijke maar geen voldoende voorwaarde voor waarheidsvinding. Academische vrijheid is, anders gezegd, een speciale deelgroep van de vrije meningsuiting. In rechtszaken valt zij bijvoorbeeld zeker onder de bescherming van de vrije meningsuiting. Per saldo is de academische vrijheid dus aan meer beperkingen onderhevig dan de vrije meningsuiting, met twee uitzonderingen: zij omvat niet alleen woorden en expressie maar ook

handelingen (en vrije meningsuiting in principe niet) en zij heeft door de connectie met de universitaire autonomie ook een collectieve component. In feite hebben we de academische vrijheid en het academische debat veel meer gereguleerd dan de vrije meningsuiting en de publieke discussie. Academische vrijheid gelijkstellen met vrije meningsuiting is daarom een denkfout.

Antoon De Baets

is bijzonder hoogleraar geschiedenis, ethiek en mensenrechten aan de Rijksuniversiteit Groningen

Literatuur

- Barandt, E. (2010). *Academic Freedom and the Law: A Comparative Study*. Oxford & Portland (Oregon): Hart.
- Bergan, S., Gallagher, T. & Harkavy, I. (red.) (2020). *Academic Freedom, Institutional Autonomy and the Future of Democracy*. Straatsburg: Raad van Europa.
- De Baets, A., 'Academic Freedom between History and Human Rights in a Global Context', in: Joseph Zajda (red.) (2021), *Third International Handbook of Globalisation, Education and Policy Research*. Dordrecht: Springer.
- De Baets, A., 'Academische vrijheid tussen geschiedenis en mensenrechten', in: Klaas van Berkel & Carmen van Bruggen (red.) (2020), *Academische vrijheid: Geschiedenis en actualiteit*. Amsterdam: Boom. pp. 15-32.
- Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (december 1966), wetten.overheid.nl/BWBV0001017/1979-03-11#Verdrag_2.
- Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten (december 1966), wetten.overheid.nl/BWBV0001016/1979-03-11.
- KNAW (2021). *Academische vrijheid in Nederland: Een begripsanalyse en richtsnoer*. Amsterdam: KNAW.
- Menand, L. (red.) (1996). *The Future of Academic Freedom*. Chicago: University of Chicago Press.
- Shils, E., 'Academic Freedom', in Philip Altbach (red.) (1991), *International Higher Education: An Encyclopedia*, volume 1. New York & Londen: Garland. pp. 1-22.
- Shils, E. (1997). *The Calling of Education: The Academic Ethic and Other Essays on Higher Education* (red. Steven Grosby). Chicago: Chicago University Press.
- Unesco (1997). *Recommendation Concerning the Status of Higher-Education Teaching Personnel*. Parijs: Unesco. unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000160495.
- United Nations Committee on Economic, Social and Cultural Rights (2020). *General Comment 25 [Science and economic, social and cultural rights]* (UN Doc. E/C.12/GC/25).
- United Nations Human Rights Committee (2011). *General Comment 34 [Freedom of opinion and expression]* (UN Doc. CCPR/C/GC/34)
- United Nations Special Rapporteur on the Promotion and Protection of the Right to Freedom of Opinion and Expression (2020). *Report [Freedom of expression aspects of academic freedom]* (UN Doc. A/75/261).
- Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (december 1948), wetten.overheid.nl/BWBV0001008/1948-12-10#Verdrag_2.
- University of Chicago Committee on Freedom of Expression (2014). *Report ('Chicago Statement')*. provost.uchicago.edu/sites/default/files/documents/reports/FOECommitteeReport.pdf.
- Van Alstyne, W. (1972). 'The Specific Theory of Academic Freedom and the General Issue of Civil Liberty', *Faculty Publications William & Mary Law School*, nr. 792. scholarship.law.wm.edu/facpubs/792.